

Po roce 1421 stala se hegemonem husitského revolučního hnutí tzv. měšťanská opozice. Vojenským základem moci měšťanské opozice se stala „obec polem pracující“, stálá armáda, do níž se stáhly síly nejradikálnějších složek tehdejší společnosti, městske a venkovské chudiny. Přesto však docházelo ke stálým rozporům mezi krajní levicí opírající se o Tábor a (do smrti Jana Želivského) o Prahu, hlavně Nové město Pražské, a středem, reprezentovaným Janem Žižkou.

V této době se Žižka již rozchází s Táborem, kde nedlouho předtím tvrdě likvidoval chiliastické levé křídlo hnutí, a spojuje se s typickým středem husitského hnutí, s městy a drobnou šlechtou východních Čech, nedávno dobytých z rukou královských. Ve východních Čechách se vytváří nové bratrstvo, nazývané bratrstvem Žižkovým. Jeho základem je Hradec Králové a ostatní královská věnná města (Chrudim, Vysoké Mýto, Polička atd.).

V oblasti tohoto vojenského bratrstva vzniká kolem roku 1423 právní předpis, nazývaný Žižkův vojenský řád, který upravuje organizaci vojenského svazku a stanoví hlavní zásady, kterými se mají všichni příslušníci Žižkova bratrstva řídit.

V čele všech ustanovení stojí hlavní zásady husitského revolučního hnutí: čtyři pražské artikuly, které byly politickým programem i východočeského vojenského svazu.

Velmi příznačná pro demokratické, v tehdejší době naprosto neobvyklé, zřízení celého svazu jsou ustanovení o bojovém řádu, dělení kořisti i skutečnost, že v jedné řadě s pány, rytíři, panoši a měšťany stojí „obce“ řemeslníků a robotězů, sedláků i „lidí všech stavů“.

Žižkův vojenský řád byl páteří organizace východočeského svazu a osvědčil se jako výborný prostředek, stmelující řady revolučních bojovníků. Cena této pevné organizace se ukázala hlavně v době, kdy — po smrti Janu Želivského — se Praha dostala do politického vlivu městského patriciátu a Žižka byl nucen se svým bratrstvem vynutit vojensky její opětné přiklonění na stranu měšťanské opozice.

Z literatury:

H. TOMAN: Husitské válečnictví, Praha 1898.

H. TOMAN: Žižkův duch, povaha, listy, Praha 1924.

F. PALACKÝ: Dějiny národu českého III./1, Praha 1850.

J. PAUK: Žižkův vojenský řád, Časopis pro právní a státní vědu, Praha 1947, str. 290—297.

M. DURDÍK: Husitské vojenství, Praha 1953.

Zápis německobrodského sněmu či řád a manifest bratrstva Žižkova

Smluven kolem 7. dubna 1423.

I. Z milosti a z daru otce a pána boha všemohúcího uvěřivše a přijevše osvícení jisté, stálé, ohlášené a důvodné pravdy a zákona božího:

Nejprve, abychom slovu božímu svobodu dali v kázání všudy, žádného místa nevymlúvající, a to v svých srdcích mile přijímající, skutečně plnili a drželi, potom i jiné k tomu vedli a učili.

Druhé, abychme tělo a krev pána našeho Ježíše Krista, boha všemohúcího, všickni přijímali s bázní, s náboženstvím a s poctivostí, staří i mladí, dítky hned po křtu, a potom vždy dítky, žádných osob nevymiňující, je k tomu raději nutili a pudili, nejméně v neděli každý týden.

Třetí, abychme kněžstvo přivedli a uvedli k životu syna božího, pána Jesu Krista, a k životu apoštolskému, a nadání jich a sboží svatokupectví rušili a zkazili s pomocí boží.

Čtvrté, abychme sami na sobě napřed i v sobě hříchy smrtedlné i všední stavovali, rušili a kazili; potom na králích, na knížatech i na páních, na měšťanech, na řemeslnících, na robotězích i na všech lidech mužského i ženského pohlaví a pokolení, žádných osob nevymiňující, starých ani mladých, a vždy s pomocí pána boha všemohúcího.

A kdožby těchto kusuov a artikuluov svrchu psaných držeti a jich skutečně vésti a plniti, jich pomáhati, hájiti a brániti nechtěl, toho žádného nevymíně, aniž chceme trpěti mezi sebou i u vojšťe s boží pomocí a na hradích, na tvrzech, v městech, v městečkách hrazených i otevřených, ve vsích i ve dvořích, žádného místa nevymiňující ani vymlúvající, ale nevynímající, všecky všudy, napomínati, raditi, puditi, honiti k tomu dobrému s pomocí pána boha našeho.

II. A protož hnutí jsúce duchem dobrým, věduce a rozumějící, že všecky tohoto světa věci jsú padúcí a minulé, ale pravda pána Jesu Krista, boha všemohúcího, zůstává na věky:

My Jan bratr Žižka z Kalichu, Jan Roháč z Dubé, Aleš z Rysmburka a z Vřeštova, Jan z Potštaina na Žampachu, Boček z Kunstatu a od jinud z Jevišovic, Bartoš a Bernart bratří z Valečova, Bartoš, Jan, Martin bratří z Vysoké; my purkmistři a konšelé i všecky obce města Hradce nad Labem a Čáslavi; my Beneš z Mokrovús, Jaroslav z Kalichu, Václav Horyna z Honbic, Křišťan z Žernosek, Frencl z Litožnic, Jíra z Řečice, Jan z Studené; a my purkmistr a konšelé i všecka obec města Jaroměř; my Zdislav Zeman, Vavřinec Polák z Paňova, Blažek z Kralup, Jakub z Březové, Petřík Kralovec z Příbramě, Jan z Domažlic, Jan z Tehova, Martin z Borovnice, Havel Orebský; a my purkmistr a konšelé i všecka obec města Dvora; a my Chústník z Košova, Ondřej z Studené, Šarka z Slavného, Křiž setník, Beneš setník, Mikát Brada Odraný, Aleš z Hostačova, Polévka z Hoštiky, Mikuláš Orebský, Veta z Chlum-

čan, Litobor z Trubče, Linhart z Sleze, Beneš z Horošovic, Jan Baštín, Mařík Velek Šeňk, Jíra Roh, Mikuláš Brada, hejtmané, páni, rytíři, panoše, purkmistři, konšelé i všecy obce panské, rytířské, panošské, městské, žádných nevymíňující ani vymlůvající; my všichni svrchupsaní ke všem i všech prosíme, řádně napomínající příkazujeme, i chceme tomu, aby řádné poslušství bylo; nebo skrze neposlušství a nerádné výtržky veliké škody sme brávali na bratřích i na statcích, a hanbu často od nepřátel božích a našich trpěli. Již s pomocí boží a vaší i všech věrných mínice se toho vystřici těmito obyčejí:

1. Nejprvé, když bychom chtěli vytrhnúti z města kterého, nebo-li kde se hnúti chtěli z místa, kdež bychom polem leželi, aby nižádný napřed nejezdil k městu, ani šel, aniž se vezl, sobě místa aneb hospody zastávat, ani se kde polem klad bez dopuštění a rozkázání města jmenovaného od jmenovaných starších hejtmanův, kteříž na to a k tomu vydání a jmenování budú. A jest-li žeby se kdo jinde položil a vytrhl neboli postavil bez rozkázání těch starších, chtěli bychom pomstiti a popraviti nad ním i nad takovým, i k jeho statku i k jeho hrdlu, jakožto k neposlušným, buď kdož buď, kteréhožkoli řádu, žádných osob nevymíňající.

2. A kdyžby se chtěli hnúti z toho místa, kdežby polem leželi, s dopuštěním a rozkázáním těch starších jmenovaných, aby vytrhli na pole, kdežby místo podobné a hodné bylo k tomu, a tu sebe zčekali, aby se všeccko vojsko hnulo z stanoviště.

3. A žádný aby nezapaloval buď, ani kde jinde páčil, kde bychme táhli neb leželi, jedno ti, ježto k tomu vydání a ustavení budú, a to pod velikú pokutu, aby toho žádní jiní nečinili.

4. Potom nežby se ihned s místa hnuli, prvé nežby které věci činili a rozkázali, aby se nejprv pánu bohu modlili, kleknúc a padnúc před tělem božím a před tváří boží, když vytržení bude z vojska anebo z města, aby pán buoh všemohúcí ráčil svú pomoc dáti a tu při svú svatú provésti k své svaté chvále a k rozmnožení toho dobrého a věrným k spasení a ku pomoci.

5. Pak potom aby lidí šikovali nebo zřídili, každú rotu pod své korúhve, heslo aby bylo povědíno, a potom aby se ihned hnuli a tak táhli, která napřed rota bude šikována ten den pod svými korúhvemi; a jiní aby se v ně nemísili, ani jim překáželi, ani se kam odtrhali; jakož komu kde a jakž které roty nebo korúhve sšikovány budú, aby tak táhli v svém šiku a pohromadě, jedni k druhým se nemísějice, a to opatrně, napřed i nazad i na stranách vojska ostříhajice i sami sebe, jakož komu kde od starších poručeno bude.

6. A jest-li žeby bůh neuchoval, žeby kterou škodu vzeli skrze jich neopatrnosti a zmeškání které, neb těch hejtmanuov, u vojště, nebo-li na vartách, nebo na poli, neb v strážech, kde jim poručeno bude a svěřeno od starších a od obcí: žádných osob nevymíňující, míníť i chtí nad nimi hejtmané i všecy obce k nim toho zřítí i jim k hrdlóm popraviti i k statkuom a pomstiti, buď kníže, pán, nebo ktož kolivěk, žádných osob nevymíňující, ani vymlůvající.

7. Ale jest-li žeby kde pán buoh dal nepřátely přemoci a poraziti, města, tvrze, hradu dobytí, táhnúce polem nebo polem ležice, kterých kořisti dobytí: aby ten vzatek a ty kořisti sneseny, svedeny, svezeny a na hromadu skladeny byly, kdežby bylo tomu místo ukázáno a jmenováno od starších, buďto mnoho nebo málo; a k tomu aby byli vydání a voleni starší ze všech obcí, panských, rytířských, městských i robotězuov, aby věrně spůsobili ty věci chudým i bohatým, a spravedlivě, jakž na koho sluší, rozdány a rozděleny byly, aby nižádný sám sobě nebral, ani co kdo zachoval. Jest-li pak žeby co kto vzal nebo-li zachoval, a to bylo usvědčeno dobrým svědomím: k tomu takovému chtěli by popraviti, k jeho hrdlu i statku, buď kdož buď, žádných osob nevy-

nímající, jakožto k zloději božimu a obecnému; jakož se jest stalo Achiorovi pro čepici dcer královských a pro plášť; nebo-li jinú smrti, buďto kníže, pán, rytíř, nebo panoše, měšťtín, řemeslník nebo sedlák, ižádného nevymlůvajice, ani k osobám hledíce a zřice, s pomocí boží takovú činiti nad nimi pomstu.

8. Dále sváruov, křikuov a potrhání aby žádných nebylo u vojště, ani mezi námi.

9. Jest-li že by kto koho bil, ranil, ochromil, nebo zabil, buď nad ním pomstěno podle zákona božího, jako pán Buoh dopustí, žádného nevymlůvajice ani k osobám zřice, s pomocí boží takovú činiti nad nimi pomstu.

10. Dále vězte, že kdoby se kolivěk kradl, nebo šel, nebo jel, aneb vezl od nás z vojska, když bychom polem táhli nebo leželi, bez odpuštění starších jmenovaných svrchu, a znamení jistého nebude míti, buď kníže, pán, rytíř, panoše, měšťtín, řemeslník, nebo robotěz, nebo kterýž kolivěk člověk, a bylby popaden, že chtí k jeho hrdlu i k statku popraviti, jakožto nad zlodějem nevěrným, jenž se krade od pře boží a věrných bratří z vojska, kdež vojsko bude nebo leží.

11. Také nechcem trpěti mezi sebú nevěrných, neposlušných lhářuov, zlodějuov, kostkářuov, lúpežníkuov, plundřeuov, opilcuov, lajci, smilníkuov, cizoložníkuov, smilnic a cizoložnic, i všech zjevných hříšníkúv a hříšnic: ty všecky z sebe chceme puditi a honiti, nad nimi popravovati s pomocí trojice svaté vedle zákona božího.

12. Míniť také bratr Žižka i jiní páni, hejtmani, rytíři, panoše, měšťtané, řemeslníci i robotězi svrchu psaní a jmenovaní, i všecky obce s pomocí boží a obecní ze všech neřáduov trestati i býti, trestáním honiti, mrskati, býti i zabíjeti, věšeti, topiti, páliť i všemi pomstami mstíti, kteréž pomsty na zlé slušejí vedle zákona božího, nížádných osob nevynímájice ze všech stavuov, mužského i ženského pohlaví.

III. A tak budeme-li zachovávatí, činiti a plniti artikule svrchu psané a spasitedlné, pán buoh bude s námi a svú milostí a pomocí; neb to přísluší k boji božimu tak činiti, dobře křesťansky, v lásce zřizení, v bázni boží živu býti, své žádosti, potřeby i naděje v pánu bohu setrvale bez pochybení položiti, čekajice od něho věčné odplaty.

I prosímeť vás, milé obce, ve všech a ze všech krajin, knížat, pánuov, rytířuov, panoší, měšťtanuov, řemeslníkuov, robotězuov, sedlákuov, i lidí všech stavuov, a zvláště napřed všech věrných Čechův, abyšte se k tomu dobrému svolili a nám toho radní a pomocní byli. A my vám zase též držeti, plniti i mstíti (chceme), pro milého pána boha, pro jeho svaté umučení, pro vysvobození pravdy zákona božího, svatých i jich zvelebení, ku pomoci věrným církvi svaté a zvláště jazyka českého i slovenského, i všeho křesťanství, ku pozdvížení věrným a ku potupě neústupným a zjevným kacířům a pokrytým a zloskvrníkům, aby pán buoh všemohúci nám i vám ráčil svú pomoc dáti i zvítěziti nad nepřátely svými i našimi, a za nás i s vámi bojovati svú mocí a neodlučovati nás své svaté milosti. Amen.

Budiž pán buoh s námi i s vámi, v nichž jste, a kdež se líbí trojici svaté! A toho pro lepší svědomí a potvrzení a jistotu s větší pilností vedle duchovenství nad bídný rozum světa tohoto, my svrchu psaní s dobrým rozmyslem vědomě, dobrú volí k tomuto zápisu a listu svolujeme, a svolujeme jej skutečně držeti a zachovati i ostříhati s pomocí nestvořené a na věky požehnané trojice svaté. Amen. Tak pán buoh dej!

Otištěný text je převzat z knihy H. Tomana, Žižkův duch, povaha a listy, Praha 1924.